

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Illvstrissimi Viri Petri De Marca Archiepiscopi Parisiensis Dissertationvm De Concordia Sacerdotii Et Imperii, Sev De Libertatibvs Ecclesiæ Gallicanæ, Libri Octo

Marca, Pierre de

Parisiis, 1669

Capvt XXI.

urn:nbn:de:hbz:466:1-15617

Concilij coram omnibus legit hanc scripturam.

Privilegium illud, quod non est privilegium, sed verè debet dici privilegium, pro liberatione captivorum & Ecclesiæ à Domino Paschale Papa per violentiam Regis Henrici extortum, nos omnes in hoc sancto Concilio cum Domino Papa congregati canonica censura & ecclesiastica auctoritate iudicio sancti Spiritus damnamus, & irritum esse iudicamus, atque omnino cassamus, & ne quid auctoritatis & efficacitatis habeat, penitus excommunicamus. Et hoc ideo damnatum est, quòd in eo privilegio continetur quòd electus canonicè à clero & populo à nemine consecratur nisi priùs à Rege investitur, quod est contra Spiritum sanctum & canonicam institutionem.

Perlecta verò hac charta, acclamatum est ab universo Concilio: Amen, Amen. Fiat, Fiat.

Archiepiscopi qui cum suis suffraganeis interfuerunt, hi sunt. Iohannes Patriarcha Veneticus, Sennes Capuanus, Landolphus Beneventanus, Amalphitanus, Regimundus, Iduntinus, Brundusinus, Capisanus, Girontinus, & Græci, Ronfanus, & Archiepiscopus sanctæ Severinæ. Episcopi verò, Cencius Sabinensis, Petrus Portuensis, Leo Ostiensis, Cono Prænestinus, Girardus Engolismensis, Galo Leonensis Legatus pro Bituricensi & Vlennensi Archiepiscopis, Rogerius Vulturvensis, Gaufridus Senensis, Rollandus Populoniensis, Gregorius Terracinenfis, Guillelmus Trojanus, Guillelmus Siracusanus Legatus pro omnibus Siculis, & alij ferè centum Episcopi. Bruno Signinus & Iohannes Tusculanus Episcopi, cum essent illa die Romæ, Concilio non interfuerunt, qui postea lecta damnatione privilegij, consenserunt & laudaverunt. Cardinales verò Bonifacius tituli sancti Marci, Robertus tituli sancti Eusebij, Romanus tituli sanctæ Priscæ, Gregorius tituli sanctorum Apostolorum, Benedictus tituli sancti Petri ad vincula, Anastasius tituli sancti Clementis, Boso tituli sancti Mauricij in Damaso, Iohannes tituli sanctæ Cæcilie, Divizo tituli sancti Martini, Theobaldus tituli sanctorum Iohannis & Pauli, Gregorius tituli sancti Grisogoni, Rainerius tituli sanctorum Petri & Marcellini, Vitalis tituli sanctæ Albine. Petrus verò tituli sancti Xistii & Albericus tituli sanctæ Sabine, cum essent Romæ illo die, Concilio non interfuerunt. Postea lecta damnatione nefandi privilegij, consenserunt & laudaverunt. Diaconi verò, Abbas Sublacensis, Iohannes Galetanus, Abbas sancti Andree, Leo sanctæ Crucis, Gregorius, Aldo, Theobaldus, Roscemannus, hi omnes in damnatione prædicti privilegij consenserunt cum Abbatibus & innumera multitudine tam Clericorum quàm laicorum.

Hæc charta dictata est à Girardo Engolismensi, Leone Ostiensi, Gregorio Terracinenfi, Galone Leonensi Episcopis, à Roberto Cardinale tituli sancti Eusebij, Gregorio tituli sanctorum Apostolorum, communi aliorum consilio.

CAPVT XXI

Synopsis.

I. Investiturarum materia retrahata est in Concilio Remensi, cui præsedit Callistus secundus. Proposita tum Henrico Imperatori conditiones satis æquas, quarum plerasque recepit. Sed cum investituram re-

rum ecclesiasticarum dimittere nollet, excommunicatus fuit.

II. Ei excommunicationi consensit Ludovicus Francorum Rex, qui Concilio intererat. Unde sequitur eum, dimissa honorum ecclesiasticorum investitura, solam feudorum investituram retinuisse.

III. Ea controversia finita est anno MCCCXII, in Concilio Lateranensi: in quo statutum est ut Episcopi Regalium investituram accipiant per sceptrum, non autem per baculum & anulum. Expenduntur verba Callisti.

IV. Rescripto tamen Callisti abolitum est ius homagij & iuramenti fidelitatis quod Episcopi prestare tenebantur, quod antea quoque vetitum à Gregorio septimo & Urbano secundo. Cur ita visum Pontificibus illis.

V. Verum his prohibitionibus obsequi non sunt Galli, neque Angli, neque etiam Germani. Quoad Galliam, probatur ex Ivone Carnotensi.

VI. Quoad Angliam verò, auctoritate Vuillelmi Malmesburienfis.

VII. Emicuit in hoc negotio pietas & reverentia Regum nostrorum erga apostolicam sedem. Dimiserunt enim solennitatem homagij. Istud verò non exegerunt nisi ab iis Episcopis qui feuda possidebant. A ceteris verò nihil exactum præter iuramentum fidelitatis.

VIII. Veteri constitutione inductum ut Episcopi iuramentum fidelitatis præstent Regibus. Innocentius tertius in Concilio Lateranensi censuit æquum esse ut Clerici qui bona temporalia possident, iuramentum fidelitatis præstent Principibus.

IX. Callistus secundus investituram confirmavit, tamen immutationem attulerit in solennitate. Fridericus tertius Regalium investituram per sceptrum dedit Episcopo Tullensi.

X. Gallia jam antè dimiserat solennitatem investituræ per anulum, & ius illud in feudis tantum retinuerat.

XI. Avo divi Bernardi investitura feudorum sive Regalium in usu erat.

XII. Ex his qua dicta sunt colligitur investituram Regalium ac iuramentum fidelitatis publica auctoritate convalescisse post disturbatas contentiones.

ADDITIO.] Datur nova editio Conciliorum Remensis & Lateranensis sub Callisto secundo habitorum. Cujus fuerit Burdinus, qui adversus Callistum sedit. Quid sit Hispanicum ius in canone decimo Concilij Lateranensis. Non est simplex peregrinatio religionis ergo, sed bellum sacrum adversus Sarracenos. De parochialibus Ecclesiis quas monachi tenent.

I. ANNO dein millesimo centesimo decimo nono Callistus secundus Papa, qui cum Imperatore Henrico cognatione conjunctus erat, Concilium Remense celebravit, cui interfuit Ludovicus sextus Francorum Rex. In eo examinata fuit controversia illa de investituris, ac dein decreta Concilij missa sunt ad Henricum, qui tribus quibusdam capitibus consensit, liberas nimirum futuras electiones Episcoporum & Abbatum, consecrationes peractum iri ab iis ad quos id ius spectat, deinceps verò nullam investituram factum iri per virgam & anulum

* Leg. Laurentij.
Leg. Dominico

annulum. Verum concoquere non potuit quartum caput quod proponebatur. Eo autem decernebatur, teste Rogerio de Hoveden, ut investituram rerum Ecclesiarum nihil omnino sibi laicalis exigat persona. Itaque ob repulsam illam excommunicatus fuit contra sententiam plurimorum.

II. Mirum videri potest Regem Francorum huic excommunicationi consensisse, quia ipse æquè involvebatur ac Imperator. Nam Reges nostri investituram quoque dabant, non quidem episcopatum, neque cum solennitate baculi & annuli, sed investituram rerum & possessionum ecclesiasticarum, ut ex Hincmaro & Ivone supra docuimus. Ut ea difficultate nos expediamus, observandum est bona Ecclesiarum bifariam accipi. Quædam enim vocantur *Regalia*, id est, feuda quæ Regi debent servitium velut à vassallo. Alia verò sunt latifundia & domania quæ Ecclesiæ data fuerunt. Olim autem Reges concessiones & investuras universi patrimonij ecclesiastici dabant. Sed in pactis inter Paschalem & Henricum initis antè quàm Paschalis in carcerem conjiceretur, reperta est nova distinctio, quæ potestatem imperatoriam coerceret ad solam feudorum investituram quæ immediatè pertinerent ad Imperium. Quod alia verò bona, Ecclesiis conservabatur antiqua libertas, ut constat ex epistola *xxxi.* ejusdem Paschalis: *Porro Ecclesias cum oblationibus & hereditariis possessionibus, quæ ad regnum manifestè non pertinebant, liberas manere decrevimus.* Adhibenda ergo est distinctio illa propositioni Concilij Remensis. Vnde concludendum est Regem Ludovicum sese accommodasse ad voluntatem Papæ Callisti, dimissa bonorum ecclesiasticorum investitura, solamque feudorum investituram retinuisse. Vno verbo, & quidem apertius, responderi potest discordiam illam fuisse inter Papam & Imperatorem, de investitura corporali disputantes, quæ jam abolita erat in Gallia à tempore Concilij Claromontani.

III. Magnus tandem dies ingenti illi controversiæ, quæ quinquaginta per annos imperium & sacerdotium inter se commiserat, impositus est in Concilio generali Lateranensi à Callisto secundo Papa celebrato anno millesimo centesimo vigesimo secundo, cui interfuit Sugerius Abbas sancti Dionysij, Legatus Ludovici Regis Franciæ. Callistus enim, ex sententia Concilij, hunc modum ei rei adhibuit quo aliquatenus satisfactum est iis quorum intererat. Rescriptum ejus, quod refertur apud Abbatem Urspergensem & Vvilelmum Malmesburiensem, heic ante omnia describendum est.

Tom. II.

Ego Callistus servus servorum Dei dilecto filio suo Henrico Dei gratia Romanorum Imperatori Augusto concedo electiones Episcoporum & Abbatum Teutonici regni, quæ ad regnum pertinent, in presentia tua fieri absque simonia & aliqua violentia; ut si qua inter partes discordia emerit, Metropolitanis & provincialium consilio, vel iudicio, saniori parti auxilium & assensum præbeas. Electus autem Regalia per sceptrum à te recipiat; exceptis omnibus quæ ad Romanam Ecclesiam pertinere noscuntur. Et quæ ex his jure tibi debet faciat. Ex aliis verò partibus Imperij consecratus, infra sex menses Regalia per sceptrum à te recipiat.

Ceterum in hoc rescripto quatuor adnotanda sunt. Primum enim discrimen ponit inter Episcopos Germaniæ & aliarum provinciarum Imperij. Nam Germanos Episcopos præcipit recipere investituram, etiam ante consecrationem. Secus quoad alios; quos ea tantum lege teneri edicit, ut intra sex mensium spatium à die consecrationis investituram accipiant ab Imperatore. Secundò, mutat solennitatem investituræ; quam fieri per sceptrum jubet, non autem per baculum & annulum. Tertio, investuras coercet ad sola feuda sive regalia. Demum Imperatori reservat, in consequentiam investituræ Regalium, omnia jura & obsequia quæ ad eum pertinent quoad feuda ab Episcopis possessa.

IV. Sed magni momenti est ultima clausula. Nam ea comprehendit revocationem juris cujusdam quod ex investiturarum controversia ortum erat; homagij nimirum & juramenti fidelitatis quod Episcopi præstare tenebantur. Nam satis visum non est Gregorio septimo quod investiturarum usum prohibuisset, sed præterea vetuit ne Clerici homagia Regibus præstarent. *Ut Clericus à laico nunquam justificetur*, inquit, *nec pro terra nec pro aliis rebus quas ab illo teneat, nec sibi hominatum faciat; sed omnino quæ ab eo tenet, sibi, antequàm ullam patiatur injuriam, dimittat.* Hanc prohibitionem in Concilio Claromontano renovavit Vrbanus secundus his verbis: *Ne Episcopus vel Sacerdos Regi vel alicui laico in manibus ligiam fidelitatem faciat.* Hujus autem prohibitionis decernendæ, quam in Concilio Romano idem Vrbanus renovavit, quænam rationes fuerint, aperit Rogerius Hovedenus. Ait enim Papam in ea synodo disseruisse execrabile prorsus esse ut manus quæ eò honoris & dignitatis pervenerunt ministerio suo Deum creent qui creavit universa, quæque eum offerunt Deo Patri pro omnium hominum salute, quod ipsis quoque Angelis non licet, indignum inquam prorsus esse ut

Vile Radmerum
lib. 2. pag. 15. &
Joanncm Brom-
ton pag. 224.

III

hæ manus ad eam seu focordiam seu ignaviam demittantur ut imperio subjiciantur earum manuum quas noctu & interdiu coinquinant obscœni contactus, rapinæ, & injusta effusio sanguinis humani. Eodem quoque argumento usus est Paschalis secundus in colloquio Catalaunensi, Legatos Henrici Imperatoris alloquens. Nam isdem Papa, prædecessorum suorum statutis æmulatus, eandem prohibitionem renovaverat in Concilio Lateranensi: *Patrum nostrorum decreta, inquit, renovavimus, sancientes & interdicens ne quisquam omnino Clericus hominum laico faciat.* Idem sensisse videntur Episcopi provincie Remensis è synodo Carisiacensi anno DCCCLVIII. scribentes ad Ludovicum Regem Germaniæ, dum aiunt: *Nos Episcopi Domino consecrati, non sumus hujusmodi homines secularis ut in vassallatico debeamus nos cuilibet commendare.* Infra: *Manus enim christate sacro peruncta, que de pane & vino aqua mixto per orationem & crucis signum conficit corpus & Christi sanguinis sacramentum, abominabile est quidquid ante ordinationem fecerit, ut post ordinationem, episcopatus seculari tangat ullo modo sacramentum.*

Vide supra cap. 20.
§. 2.

Epistola Episcoporum
ad Ludovicum
cap. 15.

V. Verùm his prohibitionibus nequam obsequuti sunt Galli, neque Angli, neque eam Germani. Nam Ivo Carnotensis scribens Paschali Papæ, ait se secundum Pontificis mandatum de restitutione Radulfi Remensis Archiepiscopi tractasse cum Rege & proceribus regni in Curia sive Parlamento in Aurelianensi urbe habito, sed eam obtineri non potuisse nisi ea lege ut Radulfus Regi sacramentum *per manus* (id est, homagium) præstaret more Remensium Archiepiscoporum prædecessorum ejus & ceterorum Episcoporum regni Francici. Eam enim fuisse optimatum in eo negotio pervicaciam ut planè necessarium fuerit eorum obsequi studiis, tamen iusta Pontificis omnino contraria forent: *quia ecclesiastica paci & fraternæ dilectioni sic expediebat, ut in epistola cxc. ait idem Ivo. Orat autem Paschalem ut dispensatione utatur in hac causa, memineritque prudentiæ & pietatis suæ, cum fas non sit debitam fortitudinem hoc loco exercere.*

Vide lib. 4. cap. 13.
§. 1.

VI. Non solum autem in Gallia, sed etiam in Anglia, his Romanorum desiderijs contradicebatur; ut colligitur ex Vvillielmo Malmesburienfi in libro primo gestorum pontificalium. Cùm enim acriter inter se contenderent Henricus secundus Rex Angliæ & Anselmus Cantuariensis Archiepiscopus, qui ob prohibitiones pontificias hominum præstare recusabat, missa est ad Paschalem legatio ad tollendam diffi-

cultatem. Sed cùm Papa editis ea de re constitutionibus pertinaciter adhereret, ejusque auctoritate se Anselmus tueretur, Rex Henricus in hæc verba prorupit: *Quid ad me de literis Apostolici? Iura regni mei nolo amittere.* Vnde factum ut Anselmus iustus sit Regi hominum facere, vel absolutis morum nexibus regno excedere. Tandem Henricus, jus suum retinendo, consensum Pontificis elicit; ut in libro secundo eorundem gestorum pontificalium testatur his verbis idem Vvillielmus Malmesburienfis: *Concessit siquidem Papa ut Rex homagia de electis acciperet, sed nullum per anulum & baculum invessiret.*

Vide Radmer.
lib. 1. hist. Norm.
pag. 61. 70.

Vide Radmer.
pag. 61. 63. 71.
87. 88.

VII. Reges tamen Francorum videntur facilius flexisse, ut morem gererent destinatis Pontificum Romanorum, quoad homagia, non secus ac obsequuti iisdem fuerant quoad solennitatem investiturarum. Dimiserunt enim solennitatem homagij; quæ in eo versabatur ut vassallus manus suas supponere teneretur manibus domini. Retinuerunt tamen homagium quoad Episcopos qui feuda possident, solo fidelitatis juramento ab iis exacto qui nulla feuda possidebant. Hinc orta est distinctio quæ extat in constitutione anni MCCCXXXII. in qua Episcopi qui juramentum fidelitatis & homagium debent, distinguuntur ab iis qui juramentum tantum fidelitatis debent. Quoniam verò solennitas homagij sublata est, utrumque hodie confunditur quoad Episcopos; qui nullum aliud juramentum præstant quam juramentum fidelitatis, tamen si feuda ad homagium quoque adstringant. Rectè itaque Fridericus primus Imperator respondit Legatis Hadriani quarti Summi Pontificis, qui tamen consentirent ut Episcopi Italiæ Friderico præstarent juramentum fidelitatis, homagium tamen præstari non debere contendebant: *Episcoporum Italiæ ego quidem non affecto hominum, si tamen eos de nostris Regalibus nil delectat habere. Qui si gratanter audierint à Romano Presule Quid tibi & Regi, consequenter quoque ab Imperatore non pigeat audire Quid tibi & possessioni?*

VIII. Ceterum ex hoc loco colligitur juramento saltem fidelitatis consensisse Legatos. Sanè in Concilio Toletanis quarto & decimo pronuntiatum fuerat ad illud Regi præstandum æquè teneri Episcopos ac ceteros subditos. Vsurpabatur porrò id ab Episcopis Gallicanis, ut patet ex canone primo Concilij tertij Turonensis habiti anno DCCCXIII. & ex synodo Aquisgranensi secunda habita anno DCCCXXXVI. cujus ea sunt verba in canone duodecimo secundi capituli: *si quisquam Episcoporum sacramentum fidelitatis illi*

(id est, Ludovico) *promissum violaverit, & ejus contrariis malevola intentione quolibet modo se copulaverit, gradum proprium canonica atque synodali sententia amittat.* Certè Episcopi apud Carisiacum congregati, quorum epistola facta suprâ mentio est, non negant præstitum à se fuisse juramentum fidelitatis ante ordinationem, sed recusant ei Principi homagium post ordinationem præstare qui legitimus eorum Rex non erat, sed qui partem regni invadere meditabatur adversus Carolum fratrem. Tandem Innocentius tertius in Concilio Lateranensi æquum esse existimavit ut Clerici qui bona temporalia possident juramentum fidelitatis ei Principi præstent à quo illa pendent; tametsi prohibeat ne ijuramentum illud præstent qui nulla bona temporalia possident.

X. Sed ut ad investituras redeamus, eas Callistus secundus confirmavit; tametsi immutationem attulerit in solemnitate, quam fieri jussit per sceptrum. Ut non injuria scriptum sit ab Ottone Frisingensi lib. 11. cap. v. & v. episcopatus conferri per sceptrum, regna per ensim, & provincias per vexillum, nam id obtinebat in Imperio. Sanè Fridericus tertius Regalium investituram per sceptrum dedit Episcopo Tullensi; ut patet ex ejus rescripto, quod extat apud Gallandium in Tractatu de Franco-Alodio pag. 246. *Unversa & singula Regalia, necnon temporalia sive feoda dictæ suæ Ecclesie Tullensis, cum scepro regali & aliis ceremoniis in talibus fieri consuevis conferimus, ac ipsum de eisdem investimus.* Eundem morem in usum revocavit Carolus quintus Imperator anno millesimo quingentesimo vigesimo secundo.

X. At Gallia solemnitatem investituræ per annulum jam dimiserat ante pactiones Papæ Callisti; & jus illud investituræ in feudis tantum retinebat quam post ordinationem concedebant Reges nostri, data rescripto licentia occupandi feuda ad Ecclesiam pertinentia, usque utendi, id quod Ivo in epistola sexagesima vocat *investire manu, nutu, lingua.* Eam ob causam Reges nostri noluerunt uti solemnitate sceptri: sed suam tamen auctoritatem amplificaverunt, arrepta occasione constitutionis Callisti, ut adnotabitur inferiùs.

XI. Quare mirum non est ævo divi Bernardi, qui post Callistum floruit, investituram feudorum sive Regalium in usu fuisse. Hic enim loquens in epistola clixiv. de quodam qui ad episcopatum electus erat, ait: *Festinavit ad Regem, Regalium investituram accepit.* Quo loco per Regalia intelligit feuda quæ liberalitate Principum ad Ecclesiam pervenerant; ut ipsemet alibi explicat

Tom. II.

his verbis: *Duplex est dominium Prelatorum. Habent enim claves Ecclesie, quibus claudunt, & nemo claudit. Habent & Regalia: quia domini sunt urbium, oppidorum. Nec solum episcopatus, sed & consulatus (id est, comitatus) habent. Ut merito eis dicatur: Quid ultra debui facere, & non feci? Sed quod datum est illis in adjutorium, factum est illis in scandalum.* Eodem sensu accipiebatur vox Regalium ab Archiepiscopo Treverensi in colloquio Catalaunensi apud Sugerium, itémque à Paschale secundo in privilegio quod Imperatori Henrico concessit, & in epistola ejusdem xxii. in Concilio Lateranensi dictata, tum etiam in rescripto Callisti, & in literis Friderici primi ad Hadrianum quartum, quarum suprâ meminimus.

XII. Ceterùm ex his quæ dicta sunt colligere licet concessionem sive investituram Regalium, itémque juramentum fidelitatis quod Episcopi præstare tenentur post consecrationem suam, publica auctoritate convaluisse post diurnas contentiones, Reges verò nostros earum rerum possessionem retinuisse, tametsi aliquid ex suo jure dimiserint ut se ad statuta Conciliorum accommodarent.

ADDITIO

STEPHANI BALUZII.

OMNIS cura mea solet in hoc versari, ut prosum, si quo modo possim, fovendis nostris studiis, & ut libros istos pro mea virili illustrem; additis nimirum, ubi occasio tulit, illustribus aliquot ecclesiasticæ antiquitatis monumentis. Iam enim antea in superioribus capitibus addita sunt nonnulla quæ nemini bene sano stomachum, ut ego quidem arbitror, movebunt; cum nihil in eis contineatur quod egregium non sit, nobile, ac prorsus scitu dignum. Neque huic capiti deerit par diligentia; quod illustrare placuit additis duobus præclaris monumentis, Conciliis inquam Remensi & Lateranensi sub Callisto secundo habitis, quorum in hoc capite facta mentio est, editis illis quidem, sed mendosè, quantum colligi potest ex hac nostra editione, si cui libeat eam conferre cum Biniana. Nam quoad Concilium Remense, editum illud fuit ex Rogerio Hovedeno, qui illud transcripsit in annales suos, potius sententiam canonum secutus quam verba, tametsi ea quoque satis fideliter reddiderit. Extat autem ipsum Concilium, addito etiam in fronte breviario canonum, in pervefusto codice Ms. Bibliothecæ Seguerianæ, cujus ætas non admodum remota est ab ævo Callisti. De Concilio autem Lateranensi dicitur infra in Notis ad illud nostris.

Ii ij

CONCILIVM REMENSE.

HABITVM ANNO MCXIX.

Capitula constitutionum Remensis Concilij, cui praesedit Dominus Calixtus secundus, praesente Ludovico Rege Francorum.

I. De damnatione simoniaca haeresis.

II. Ne episcopatum & abbatiarum investitura per manum laicam fiat.

III. De invasoribus ecclesiasticarum possessionum.

IV. Ne quis Episcopus, Presbyter, aut Clericus ecclesiasticas dignitates vel beneficia cuique hereditario jure dimittat, aut pro sacramentis Ecclesia vel sepultura pretium exigat.

V. Ne Presbyter, Diaconus, Subdiaconus concubinae vel uxoris contubernium habeat.

I. **Q**UAE sanctorum patrum sanctionibus de pravitae simoniaca stabilita sunt, nos quoque Spiritus sancti iudicio & auctoritate sedis apostolicae confirmamus. Si quis ergo vendiderit aut emerit per se vel per aliquam summisam personam episcopatum, abbatiam, decanatum, archidiaconatum, presbyteratum, praeposituram, archendiam, altaria, vel quaelibet ecclesiastica beneficia, promotiones, ordinationes, consecrationes, Ecclesiarum dedicationes, clericalem tonsuram, sedes in choro, aut quaelibet ecclesiastica officia, vendens & emens dignitatis & officij sui ac beneficij sui periculo subiaceat. Quod nisi resipuerit, anathematis mucrone perfossus, ab Ecclesia Dei, quam laesit, modis omnibus abscindatur.

II. Episcopatum & abbatiarum investituram per manum laicam fieri penitus prohibemus. Quicumque igitur laicorum deinceps investire praesumpserit, anathematis ultioni subiaceat. Porro qui investitus fuerit, honore quo investitus est absque recuperationis spe omnimodis careat.

III. Universas Ecclesiarum possessiones, quae liberalitate Regum, largitione Principum, vel oblatione quorumlibet fidelium eis commissae sunt, inconcussas in perpetuum & inviolatas permanere decernimus. Quod si quis eas abstulerit, invaserit, aut potestate tyrannica detinuerit, juxta illud beati Symmachi capitulum anathemate perpetuo feriatur.

IV. Nullus Episcopus, nullus Presbyter, nullus omnino de clero ecclesiasticas dignitates vel beneficia cuiuslibet & quasi hereditario jure derelinquat. Illud etiam adjicientes praecipimus, ut pro baptismatis, chrismatis, olei sacri, ac sepulturae acceptione, infirmorum visitatione vel unctione, nullum omnino pretium exigatur.

V. Presbyteris, Diaconibus, Subdiaconibus concubinarum & uxorum contubernia prorsus interdicimus. Si qui autem hujusmodi reperti fuerint, ecclesiasticis officiis priventur. Sanè si nec sic immunditiam suam correxerint, communionem careant Christiana.

CONCILIVM LATERANENSE

HABITVM ANNO MCXXII.

Ex veteri codice Ms. monasterij Anianensis in diocesi Montepelienfi.

ANNO ab incarnatione Domini MCXXII, Kalendis Aprilis, praesidente Domino Papa Calixto secundo, anno pontificatus sui quinto, celebrata est magna synodus Romae diversarum provinciarum Archiepiscoporum, Episcoporum, & Abbatum quamplurimorum; ubi recitatae sunt haec capitula, & totius assensu Concilij confirmata.

I. Sanctorum patrum exempla sequentes, & officij nostri debita innovantes, ordinari quemquam per pecuniam in Ecclesia Dei vel promoveri auctoritate sedis apostolicae modis omnibus prohibemus. Si quis verò in Ecclesia ordinationem vel promotionem taliter adquisierit, acquisita prorsus careat dignitate.

II. A suis Episcopis excommunicatos ab aliis Episcopis, Abbatibus, & Clericis in communionem recipi proculdubio prohibemus.

III. Nullus in Episcopum, nisi canonicè electus, consecratur. Quod si praesumptum fuerit, & consecratus & consecrator absque recuperationis spe deponantur.

IV. Nullus omnino Archidiaconus, aut Archipresbyter, sive Praepositus, vel Decanus animarum curam vel Praebendas Ecclesiae sine iudicio vel consensu Episcopi alicui tribuat. Immo, sicut sanctis canonibus constitutum est, cura & rerum ecclesiasticarum dispensatio in Episcopi iudicio & potestate permaneat. Si quis verò contra hoc facere aut potestatem quae ad Episcopum pertinet sibi vindicare praesumpserit, ab Ecclesiae liminibus arceatur.

V. Ordinationes quae à Burdino haereticarum, postquam à Romana Ecclesia est damnatus, quaeque à pseudoepiscopis per eum postea ordinatis factae sunt, nos irritas esse judicamus.

VI. Nullus etiam in Praeposito, nullus in Archipresbyterum, nullus in Decanum, nisi Presbyter, vel Diaconus, nullus in Archidiaconum, nisi Diaconus, ordinetur.

VII. Presbyteris, Diaconibus, vel Subdiaconibus concubinarum & uxorum contubernia penitus interdiciamus, & aliarum mulierum cohabitationem praeter quas synodus Nicæna propter solas necessitudinum causas habitare permisit, videlicet matrem, sororem, amitam, vel materteram, aut alias hujusmodi, de quibus nulla valeat justè suspicio oriri.

VIII. Praeterea juxta beatissimi Stephani Papae sanctionem statuimus ut laici, quamvis religiosi sint, nullam tamen de ecclesiasticis rebus aliquid disponendi habeant facultatem; sed secundum Apostolorum canones omnium negotiorum ecclesiasticorum curam Episcopus habeat, & ea velut Deo contemplante dispenset. Si quis ergo Principum aut laicorum aliorum dispensationem vel donationem rerum sive possessionem ecclesiasticarum sibi vindicaverit, ut sacrilegus videatur.

IX. Conjunctiones consanguineorum prohibemus, quoniam eas & divinae & saeculi prohibent leges. Leges enim divinae hoc agentes, & eos qui ex eis prodeunt, non solum ejiciunt, sed maledictos appellant. Leges verò saeculi infames tales eos vocant, & ab hereditate repellunt. Nos itaque patres nostros

fequentes, infamia eos notamus, & infames esse censemus.

X. Eis qui Hierosolymam proficiscuntur, & ad Christianam gentem defendendam & tyrannidem infidelium debellandam efficaciter auxilium præbuerint, suorum peccatorum remissionem concedimus, & domos & familias atque omnia bona eorum in beati Petri & Romanæ Ecclesiæ protectione, sicut à Domino nostro Papa Urbano constitutum fuit, suscipimus. Quicumque ergo ea distrahere vel auferre, quandiu in via illa morantur, præsumperint, excommunicationis ultione plectantur. Eos autem qui vel pro Hierosolymitano vel Hispanico itinere cruces sibi in vestibus posuisse noscuntur, & eas dimisisse, cruces iteratò assumere & viam ab instanti Pascha usque ad sequens proximum Pascha perficere apostolica auctoritate præcipimus. Alioquin extunc eos ab Ecclesiâ introitu sequestramus, & in omnibus terris eorum divina omnia officia, præter infantium baptismi & morientium poenitentias, interdiciamus.

XI. Sanctorum patrum canonibus consona sentientes, oblationes de sanctissimo & reverendissimo altari beati Petri & Salvatoris & sanctæ Mariæ rotundæ & sancti Nicolai Barenfis, sancti Ægidij, aut de aliis omnium Ecclesiarum altaribus, sive crucibus, à laicis auferri penitus interdiciamus, & sub anathematis districtione prohibemus.

XII. Ecclesias à laicis incastellari aut in servitutem redigi auctoritate apostolica prohibemus.

XIII. Quicumque monetam falsam se sciente fecerit, aut studiosè expenderit, tanquam maledictus, & pauperum virorum oppressor, & civitatis turbator, à fidelium consortio separetur.

XIV. Si qui Romipetas, & peregrinos, seu mercatores, Apostolorum limina & aliorum sanctorum oratoria visitantes capere, seu rebus quas ferunt spoliare, vel novis teloneorum seu pedagiorum exactioibus molestare tentaverint, donec satisfecerint, communionem careant Christiana.

XV. Quicquid verò de pace & trevia Dei, vel de incendio, seu de publicis stratis, ab antecessoribus nostris Romanis Pontificibus constitutum est, nos sancti Spiritus auctoritate confirmamus.

XVI. Sanctorum etiam patrum vestigiis inharentes, generali decreto sancimus ut monachi propriis Episcopis cum omni humilitate subiecti existant, & eis uti magistris & Ecclesiæ Dei pastoribus debitam obedientiam & devotam in omnibus subjectionem exhibeant. Publicas Missarum solemnitates nusquam celebrent. A publicis etiam infirmorum visitationibus, inunctionibus, seu etiam poenitentis, quod ad illum nullatenus officium pertinet, sese omnino abstineant. In Ecclesiis verò quibus ministrare noscuntur Presbyteros non nisi per manum sui Episcopi habeant, qui ei de suscepta animarum cura respondeant.

XVII. Ad hæc, sanctæ Romanæ Ecclesiæ possessiones quietas servare per Dei gratiam cupientes, præcipimus & sub districtione anathematis interdiciamus ne aliqua militaris persona Beneventinam beati Petri civitatem præsumat invadere aut violenter retinere. Si quis aliter præsumperit, anathematis vinculo teneatur.

NOTÆ

STEPHANI BALUZII.
CONCILIUM istud Lateranense à Callisto secun-

do habitum, quanquam alij jam vulgavere, heic tamen edere visum est, cum & alius sit canonum ordo quam in editis, & nonnulla contineat in superioribus editionibus prætermissa, & ejus quidem momenti ut vel ob hoc ipsum procurari debuerit nova hæc editio. Hi verò canones quos nunc damus descripti sunt ex pervetusto codice MS. monasterij Anianensis in prima Narbonensi.

CAN. I.] Descriptus est ad verbum hic canon ex Concilio Tolosano quod idem Callistus in cathedrali Ecclesia sancti Stephani celebravit anno M C X I X. Cujus canones supra editi sunt ex eodem codice Anianensi.

CAN. V.] Cujas fuerit Burdinus, dubitatum video etiam ab antiquis auctoribus. Quidam enim veterum memoriæ prodiderunt eum fuisse natione Hispanicum. Sed huic sententiæ repugnat Rodericus Archiepiscopus Toletanus, vetustus Hispanicæ historiæ scriptor, qui eum patria Lemovicem fuisse docet, sed in Hispaniam abductum à Bernardo Archiepiscopo Toletano. Sanè Burdinus fuit magnus vir per illas tempestates, adeo ut Lemovices meos pudere non debeat hujus viri, quamvis Callisto cesserit in monumentum victoriæ. Porro nos olim hominis vitam, Deo dante, describemus in libro primo de vita rebûsque virorum illustrium Lemovicensium.

CAN. VI.] Et hic quoque canon ad verbum sumptus est ex Concilio Tolosano Callisti secundi, nisi quòd in hoc Lateranensi, vitio haud dubiè librarij, post vocem *Presbyter*, additur *vel Diaconus*, prorsus malè, & contra mentem canonis. Reperitur dein est idem canon in Concilio Lateranensi sub Innocentio secundo.

CAN. X.] Hispanicum illud iter, cujus meminit hic canon, non erat simplex peregrinatio religionis ergò. Sed ad exemplum Vibani secundi, qui belli facti in Oriente gerundi auctor fuit, successores ejus bellum quoque lacrum in Hispania fieri adversus Sarracenos decreverunt, eandemque peccatorum indulgentiam euntibus ea de causa in Hispaniam concesserunt quæ orientalis Ecclesiæ defensoribus concessa fuerat in Concilio Claromontano. Nam in archivo Ecclesiæ Barcinonensis habetur epistola Callisti secundi ad universos Christi fideles, (data fortassis ex isto Lateranensi Concilio, cum data sit Laterani 1 v. Nonas Aprilis) qua pugnantis in Hispania adversum Sarracenos eandem peccatorum remissionem concedit quæ orientalis Ecclesiæ defensoribus concedi solet. At in Concilio Claromontano sub Innocentio secundo Papa celebrato, quod nondum editum est, mandatur incendiariis, quæ pestis tunc in Occidente grassabatur, ut Hierosolymam vel in Hispaniam pergant, illic anno integro belligeraturi. Præterea, extat in archivo regio Barcinonensi epistola Hadriani quarti, qua Raimundum Comitem Barcinonensem totamque terram ejus sub beati Petri ac sua protectione suscipit quandiu pugnaverit contra Sarracenos. In Concilio autem habito apud Montempessulanum in prima Narbonensi anno M C X C V. (cui præfuit Magister Michaël sedis apostolicæ Legatus) ab usurarum solutione ita liberantur illi qui in Hispaniam pergunt ut etiam fidejussores eorum cogi non possint ad earum solutionem. Concilium illud nos nuper edidimus in Codice Conciliorum Galliæ Narbonensis.

CAN. XVI.] Renovata est hoc canone constitutio Vibani secundi, qui in Concilio Claromontano statuerat ne monachi in parochialibus Ecclesiis quas tenent absque Episcoporum consensu Presbyteros col-

locent, de plebis cura rationem Episcopis reddituros. Vide porro quæ à nobis supra dicta sunt in Notis ad hunc canonem Claromontanum.

CAPVT XXII.

Synopsis.

I. An Reges Francorum ad se traxerint custodiam bonorum ecclesiasticorum sede vacante. Falsitatum id ab eis ostenditur variis argumentis.

II. Adeo autem receptum erat jus illud in Gallia ut adnotet divus Bernardus noluisse electum Lingonensem ullam bonorum administrationem suscipere donec eorum investituram accepisset à Rege. in quo laudatur à Bernardo.

III. Rex Philippus Augustus eam bonorum episcopatum retentionem coërcuit ad Regalia. Ea verò reddi debent electo post consecrationem. Dein Episcopus tenetur Regi præstare juramentum fidelitatis. Quòd si id non fecerit, Dominus Rex poterit saisire Regalia sua, & ea tamdiu tenere donec præstitum juramentum fuerit.

IV. Fruentur præterea Reges redditibus Ecclesie vacantis; ut colligitur ex privilegio quod Papa Formosus concessit Ecclesie Remensi. Explicantur verba hujus privilegij.

V. His tamen redditibus aut collatione Præbendarum non fruuntur Principes ævo Gregorij septimi & sequentium Pontificum. Usus fructus itaque reddituum ecclesiasticorum introductus est post constitutionem Callisti secundi. Inquiruntur in rationem hujus novitatis.

VI. Moris hujus originem arcessendam esse à jure feudorum probatur auctoritate Philippi Pulcri Regis.

VII. Præterea custodia Regalium Principes ad se traxerunt usum fructum decimarum & omnium reddituum temporalium. Quòd ratione non omnino destituebatur. Quoniam vero collatio beneficiorum censetur pertinere ad fructus, ex eo factum ut Reges ad se traxerint collationem Præbendarum. quòd jus vetustum est in Anglia.

VIII. In Gallia, jam inde à temporibus Ludovici junioris, Reges fruuntur redditibus episcopatus vacantis.

IX. Omnes redditus episcopatus vacantis ad Regem pertinent, atque etiam omnia mobilia Episcopi, si decesserit intestatus.

X. Ævo Philippi Augusti receptum erat Præbendarum collationem ad Regem pertinere sede vacante.

XI. Hanc esse antiquam & approbatam consuetudinem regni aiebat idem Philippus. Adeo autem solidata erat hac potestas ævo divi Ludovici ut Clemens quartus revocaverit provisionem à se factam de quadam Præbenda Remensi: quòd idem Ludovicus conquereretur tentatum id fuisse adversus jura regia. Id jus agnovit Gregorius decimus.

XII. Spolia etiam Episcoporum ad Reges pertinebant in Gallia.

I. SUPEREST itaque ut investigemus an Reges Francorum ad se traherent custodiam bonorum ecclesiasticorum sede vacante. Ac primum quidem vocabulum ipsum investituræ satis indicat ita prorsus factitatum fuisse. Neque enim revera potuif-

sent Reges eorum concessionem tribuere, nisi ea habuissent in manibus. Hujus bonorum ecclesiasticorum occupationis introductio extat in capite octavo Capitulum Caroli Calvi: ubi statuitur anno DCCCLXXVII. ut post Episcopi obitum Metropolitanus ad Ecclesiam vacantem mittat Visitatorem, qui unà cum Comite sive Governatore eam custodiat, impediâtque ne quid ea detrimenti capiat. Si aliquis Episcopus interim obierit, inquit, Archiepiscopus ipsi sedi Visitatorem secundum sacros canones deputet, qui unà cum Comite ipsam Ecclesiam, ne præcedat, custodiat, usquedum ipsius Episcopi obitus ad vestram notitiam perveniat. Argumento autem sequentia erunt solitos Reges ea bona retinere donec electioni consensissent. Extat enim disertum hujus rei testimonium apud Ivonem Episcopum Carnotensem in epistola centesima quarta. Scribens enim ad Papam Paschalem ait Regem nolle consentire electioni Galonis pro episcopatu Belvacensi, neque etiam bona ecclesiastica dimittere in gratiam electi. Rex, inquit, non vult electioni assensum præbere, nec electo bona episcopalia dimittere. De bonis loquitur, absque discrimine ullo. Sed post habitum sub Callisto Remense Concilium, ea retentio coërceretur ad sola Regalia.

II. Adeo autem receptum erat jus illud in Gallia ut divus Bernardus ad Ludovicum septimum Regem scribens de monacho quodam, qui ad episcopatum Lingonensem electus erat, adnotet eum noluisse ullam bonorum administrationem suscipere, donec eorum investituram accepisset à Rege. In quo ait Bernardus testatam eum fecisse fidem suam in Principem, quòd à nemine alio recipere voluerit ea quæ à Rege pendent quàm à Rege ipso. Hæc sunt ejus verba in epistola CLXX. Electio rite celebrata est. Electus fidelis est. Non autem esset fidelis, si vestra & non per vos habere vellet. Necdum prorsus se intramisset de aliquo; quanquam invitatio cleri & populi, & oppressorum afflictio, & vota bonorum, id ab eo vehementissimè flagitaverint.

III. At posteri, tametsi jure regio universa bona episcopalia occupare consueverint sede vacante, vererem tamen loquendi formulam retinuerunt, eam retentionem coërcentes ad Regalia. Rex quippe Philippus Augustus ad bellum sacrum proficiscens anno MCCC. Reginae matri suæ & avunculo suo Remensi Archiepiscopo regni Regentibus constitutis, præcipit ut Regalia retineant donec electus Episcopus fuerit consecratus. Regina autem & Archiepiscopus, inquit, tamdiu Regalia in manu sua teneant donec